

RUKOVANJE TEKSTILNIM PREDMETIMA U MUZEJU

Ulrike Reichert
Restaurator tekstila
Köln

Zbog njihovog organskog sastava tekstilne predmete ubrajamo u najosjetljivije muzejske eksponate. Tekstilni predmeti vrlo su često u lošem stanju i prije nego što su ušli u muzej; prljavi su, istrošeni, napadnuti insektima, zamrljani ili izbljediteljno od predugog izlaganja svjetlu. Velik dio tih šteta nemoguće je popraviti. Restauratori tekstila mogu se stoga brinuti samo o tome kako da spriječe širenje nastalih oštećenja ili kako da što je moguće duže predmete očuvaju u stanju u kojem su ih zatekli.

Mjere koje u tom smislu treba poduzimati odnose se u prvom redu na ograničavanje jačine izvora svjetlosti kojem su izloženi predmeti (u izložbenom prostoru to je jačina od 50 luxa, a u depou mora biti potpuni mrak) i na osiguranje stabilne mikroklimе bez oscilacija.¹

Drugi važan faktor je ispravno pohranjivanje. Tekstilne predmete moramo polagati horizontalno, bez savijanja i napinjanja i bez pritiska. Za pohranu ravnih tekstilnih predmeta koriste se specijalno izgrađeni ili pregrađeni ormari s ladicama.

Vrlo velike predmete treba čuvati u rolama koje vise na specijalnim nosačima ili su položene na okvire koji se poput ladica ulažu u ormare. Za pohranu trodimenzionalnih predmeta vrlo su prikladne plitke kutije izradene od bezkiselinskog kartona s ljepljenkom. Kutije se stavljaju na police, ali pritom treba pripaziti da se ne stavljaju više od tri kutije jedna na drugu.

Budući da se kartonske kutije ne rade serijski od bezkiselinskog kartona tj. budući da su specijalne narudžbe skupe možemo si pomoći i na taj način što ćemo običan karton premazati zaštitinim sredstvom².

Za izradu ormara uputno je upotrebljavati bezkiselinske i higroskopske materijale.

Treba izbjegavati drvenu građu s visokim postotkom kiselosti kao što je hrastovina. Metalne ormare dopušteno je koristiti samo u prostorijama s apsolutno konstantnom klimom jer u slučaju promjene klime metalne stijenke ormara ne mogu služiti kao regulatori vlage. Nije preporučljivo ni premazivanje stijenki ormara raznim lakovima koji sprječavaju higroskopično djelovanje materijala.

Neobrađene drvene površine ladica oblažu se s bezklornim i bezkiselinskim svilenim papirom ili tkaninom koju smo prethodno iskuhali (laneno ili pamučno platno).

Dvdimenzionalne tekstilne predmete slažemo ravno polegnute ili namotane na kartonske role, ovisno o njihovoj veličini i našim prostornim mogućnostima. Između pojedinih predmeta uvijek se stavlja bezklorni i bezkiselinski svileni papir.

Tekstilne predmete koji su napravljeni od nekoliko slojeva tkanine ili su oplemenjeni skupocjenim ručnim radovima i aplikacijama moramo ravno poleći da izbjegnemo gužvanje do kojeg bi došlo prilikom savijanja u rolu. Isti problem nastaje i kod pohranjivanja zastava i bogato ukrašenih antependija kao i kod posebno osjetljivih, krhkih predmeta koje je najbolje ravno poleći kako bismo izbjegli sva moguća opterećenja.

Dobro očuvane tekstilne predmete možemo stavljati od dva do najviše tri predmeta jedan na drugi. Ne zaboravimo, predmeti moraju uvijek biti odijeljeni bezkiselinskim svilenim papirom. Najteži predmet mora biti najdonji, a na njega stavljamo lakše predmete. Predmete moramo u

potpunosti izravnati jer će se pod pritiskom drugog predmeta sve neravnine pretvoriti u trajne nabore.

Ako tekstilne predmete savijamo u role moramo pripaziti da veličina role odgovara veličini predmeta kako ne bismo morali tkaninu dodatno savijati preko ruba. To znači: što je predmet osjetljiviji tj. deblji i krući promjer role mora biti veći. Gornja strana predmeta na roli mora biti okrenuta prema vani tj. prigodom namatanja mora biti okrenuta prema dolje na svilenom papiru kojeg zamatamo zajedno s predmetom. Ako je tkanina na rubu jako oštećena ili ima rese najbolje je da preko ruba savinemo svileni papir koji će nam pomoći da rub tkanine zadržimo u željenom položaju. Kartonske role moramo obložiti svilenim papirom.

Rola bi uvijek trebala biti dva do tri centimetra šira od tekstilnog predmeta. Tkaninu polažemo u smjeru tkanja bez ikakvih nabora i ne smijemo dopustiti da bude izložena bilo kakvom natezanju ili istezanju. Posljednji sloj svilenog papira mora tako dobro prekriti predmet da ga u potpunosti zaštiti od prašine.

Da bismo spriječili odmotavanje papira rubove treba pričvrstiti vrpčama. Role bi morale visjeti vodoravno, a svakih nekoliko mjeseci treba ih okrenuti za četvrtinu.

Trodimenzionalne tekstilne predmete kao što su dijelovi odjeće najbolje je također polagati ravno. Ako vise na uskoj vješalici u ormaru doći će do trajnih oštećenja materijala uslijed težine samog predmeta. Zbog nedostatka prostora predmeti su u ormarima vrlo često nagurani jedni uz druge što također može dovesti do oštećenja. Stoga odjevne predmete smijemo čuvati na vješalicama samo u iznimnim slučajevima, a tada širina tapecirane vješalice mora točno odgovarati širini plastične folije!

Ako nema dovoljno odgovarajućih ormara, trodimenzionalne predmete možemo čuvati i u velikim kartonskim kutijama obloženima svilenim papirom. Kao vrlo dobra pokazala se mjera od 150 x 60 x 15 cm. No, prije nego naručimo kutije potrebno je još jednom izmjeriti sve predmete i vidjeti da li im odgovara veličina kutija.

Najosjetljivije dijelove odjeće, kao što su ramena, rukavi i postrani šavovi, "tapecirati" ćemo svilenim papirom. Ako su neki predmeti veći od kutije savinuti ćemo ih preko role svilenog papira. Čim dodemo u situaciju da stavljamo pojedine dijelove tkanine jedne preko drugih moramo ih odijeliti svilenim papirom da ne dode do trenja. Odjevne predmete izradene od vrlo široke tkanine, npr. plisirane suknje, moramo slagati u valovima koji nastaju uslijed umetanja i podmetanja roli svilenog papira. I kod pohrane odjernih predmeta važi već spomenuto pravilo: predmete možemo polagati jedne na druge, ali ih moramo odijeliti svilenim papirom, a najdonji predmet mora biti najteži. Poklopac kutije ne smije pritiskati predmete. Na vrh kutije dolazi papir.

Ne smijemo zaboraviti da kutije moramo vrlo dobro označiti, a ako je moguće opskrbiti i s fotografijama kako bismo si olakšali traženje određenog predmeta.

Za sve ostale vrste tekstila, npr. raznorazne ukrasne dodatke, postoje specijalni načini deponiranja i čuvanja. Budući da u ovom tekstu ne mogu detaljno biti obrađena sva pitanja u vezi s deponiranjem tekstilnih predmeta preporučila bih svakom kustosu da se prije bilo kakvog rukovanja predmetima posavjetuje s restauratorom za tekstil koji će mu objasniti specijalne zahvate i postupke, a to će najbolje uspjeti prilikom direktnog rukovanja predmetima.

Kod izlaganja tekstilnih predmeta važe uglavnom isti principi kao i kod deponiranja ali pritom treba naročitu pozornost pokloniti svjetlu i zaštiti od prašine. Zbog toga tekstilne predmete ne smijemo nikada izlagati slobodno već samo u vitrinama ili ispod stijenki od stakla ili pleksiglasa. Za sam je predmet najbolje da ga izlažemo ravno položenog, no, to nam često nije moguće zbog nedostatka prostora. Čest je slučaj da se tekstilni

predmeti polažu na kosinu (preporučljiva je kosina od 45 stupnjeva) što sprječava prejaku izvješnost predmeta, a istovremeno omogućuje dobro razgledavanje cjeline.

Dobro će poslužiti i kosine postavljene pod većim kutom, a naročito ako su obložene tkaninom.

Postoje ipak tekstilni predmeti koje smijemo izlagati slobodno i to obješene okomito - radi se o tapiserijama i zastorima koji se takvim postavom uklapaju u koncepciju izložbe.

Odjeću i ostale trodimenzionalne predmete izlažemo na poprsjima i specijalno izrađenim postoljima koji podupiru predmet i daju mu punu izražajnost.

Tekstilne predmete najbolje je izlagati maksimalno šest do dvanaest mjeseci, a zatim ih vratiti u depo da se odmire u isto tako dugom razdoblju.

I kod koncipiranja i planiranja izložbe potrebno je savjetovati se s restauratorom za tekstil jer se uz njegovu pomoć mogu izbjeći visoki troškovi restauracije nakon što tijekom izložbe dođe do oštećenja.

Bilješke:

1. Mikroklimatske vrijednosti mogu varirati u skladu s vanjskim prosječnim srednjim vrijednostima u pojedinim godišnjim dobima ili u skladu s promjenama dnevne temperature uvjetovanih osvjetljenjem; relativna vlažnost mora pritom iznositi između 45% i 60%, dok je visina temperature manje važna u konzervatorskom pogledu.

2. Recept za zradu sredstva za premazivanje kiselinskih kartona, prema dr. Jagers, FH Köln: U 1000 ccm hladne vode usipamo: 1,3 g magneziumhidroksidkarbonata, 2,0 g metilne celuloze.

Mješavinu treba dobro izmiješati i najmanje tri sata, pa čak i cijelu noć, namakati u vodi.

Izmjeren vrijednost kiselosti mora iznositi između 7,8 do 8,4. Ovu mješavinu nanosimo mekanim kistom ili valjkom s janječim krznom ravnomjerno na karton ali treba pripaziti da smjesa nije prevlažna. Kutije premazujemo s unutrašnje i s vanjske strane, a kartonske role dovoljno je premazati s vanjske strane.

3. Vješalicu oblažemo s poliesterskim flizelinom u dovoljnom broju slojeva dok ne dostignu debljinu koja odgovara širini ramena. Flizelin učvrstimo iglom i koncem, širokim ubodima, a na kraju presvučemo cijelu vješalicu iskuhanom pamučnom tkaninom. šav mora doći s unutarnje strane vješalice.

Prijevod s njemačkog: Snježana Pintarić

MAĐARSKI MUZEJI, jesen 1995./1.

Marija Šerčer
Zagreb

restankom objavljivanja Muzejskih saopćenja, koja su izlazila od 1963. do 1987./88. godine, nastala je praznina koju je ujesen 1995. popunio prvi broj muzejskog časopisa "Mađarski muzeji". Pokrenuo ga je Savez mađarskih muzeja i Društvo Pulszky - Udruženje mađarskih muzeja. Materijalnu i moralnu pomoć dalo je Ministarstvo za kulturu i prosvjetu, odnosno njegov Glavni odjel za kulturno naslijeđe. Časopis je A/4 formata, tiskan na finom papiru na 64 stranice s crno-bijelim ilustracijama i koricama u boji. Na koricama je redovito označena temeljna tema časopisa. Ovaj broj posvećen je dolasku Mađara u domovinu 895. godine i izložbi mađarskih dragocjenosti povodom tisuću i stote obljetnice tog događaja. Časopis je sadržajno podijeljen u poglavlja s nazivom "radionica", "izvješća", ICOM, pregled časopisa i recenzije knjiga. Svi tekstovi popraćeni su sažetkom na engleskom jeziku. Radionica započinje s dva teksta na udarnu temu časopisa. Fodor Istvan objašnjava promjene i novine u odnosu na milenijsku izložbu 1896. godine /trianonske granice i novi arheološki nalazi/ i opravdava postav tako značajne izložbe u pokrajinskom muzeju Herman Otto u Miškolcu. Wolf Maria daje uvid u organizaciju i pripremu izložbe od 1991. godina nadalje, koja je zamišljena u Tokaju ali je radi nedostatka prikladne zgrade premještena u Miškolc. Kako je izložbeni prostor smanjen skoro na polovicu, plan postava je preuređen. U posudbi predmeta sudjelovao je jedan poljski i jedan slovački muzej i devetnaest mađarskih muzeja. Izložba je otvorena 17. srpnja 1995. godine, slijedi napis pravnog značenja Mihály Máriae "O zaštiti kulturnog naslijeđa - UNESCO-vi ugovori i preporuke". Varga Kálmán na temu "Muzejski marketing u Gödöllőu dvorcu 18. stoljeća" izvješćuje o sadržajima kojima se popunjava obnovljena zgrada nekadašnje kraljevske rezidencije /ljetnikovac kralja Franje Josipa I. i supruge Elizabete, op. M. Š./ F. Dózsa Katalin autorica izložbi o suprugama Habsburgovaca, iznosi neka razmatranja povodom ovog velikog izložbenog poduhvata. Izložba je podijeljena u dva dijela. Prvi dio o suprugama kuće Habsburg prikazan je u dvorcu Schlosshof, doku su u dvorcu Niederweiden prikazane žene iz kuće Habsburg na stranim prijestoljima. Izložbe su trajale od 8. travnja do 1. studenog 1995. godine.

U uvodu poglavlja Izvješća uredništvo časopisa iznosi, kao su političke promjene 1989./90. godine u znatnoj mjeri utjecale na položaj muzeja. Stoga su zatražili od pojedinih ravnatelja sažete prikaze povijesti muzejskih ustanova u proteklih četiri ili pet godina. U ovom broju nalazimo izvještaje Povijesnog muzeja Budimpešte, Gradskog muzeja u Sopronu, Muzeja Mátre u Gyöngyösu /otvoren 1989./, Muzeja Matrica u Százhalombatta, Ravnateljstva muzeja županije Veszprém o djelatnosti Muzeja dvorca i krajolika grofa Karla Esterházyja u Pápi kao i Prirodoslovnog muzeja u Zircu. Slijedi izvještaj Muzeja u Sümegu /gradski muzej u rodnoj kući pjesnika Kisfaludy Sándora/ i Mađarskog kemijskog muzeja koji je od 1963. godine djelovao kao pridružena ustanova Istraživačkog instituta za tešku kemijsku industriju. Od siječnja 1991. godine ova muzejska ustanova postala je zakladom koju financiraju 62 kemijska industrijska poduzeća i ustanove. Na sličnim temeljima djeluje Muzej porcelana u Herendu i Mađarski graditeljski muzej u Veszprému.

U poglavlju ICOM, članovi Mađarskog nacionalnog komiteta podnijeli su izvještaje s generalnog zasjedanja održanog u Stavangeru /Norveška/ sredinom 1995. godine. U ove napise uvršten je tekst Leifa Parelja, predstavnika Norveškog etnografskog muzeja o stanju sarajevskih muzeja